

DE STILTEFABRIEK

DEEL I

Telverton, juni 182–

Gisteravond hoorde ik ze weer. Ze maken zo weinig geluid dat ik niet begrijp hoe het zo ver kan dragen door de gangen van dit huis. Maar dat doet het wel. Slapen is al moeilijk genoeg nu ik zo zwanger en opgezwollen ben en als ik ze eenmaal hoor, kan ik nergens anders meer aan denken. Dus toen dat zijdezachte fluisteren lokte, hees ik me overeind om hun roep te beantwoorden. Ik trok een kamerjas aan, aangezien de halfhartige Engelse zomernacht alleen mijn opperhuid verwarmt, en liep blootvoets de trappen af en door de schemerige gangen tot bij de winter-tuin. De maan was vol; haar licht glansde tussen het gebladerte van de olijfbomen en de citroenboompjes en fonkelde op de takken van de jeneverbesstruiken. Zonder de muren en de ramen had ik me ergens anders kunnen wanen en ik betrapte me op de gedachte: *thuis*. Maar dat mediterrane eiland was mijn thuis niet, dat was het nooit geweest, hoe graag ik dat ook had gewild, hoezeer ik er ook naar snakte om me voor altijd te verliezen in de middagschemering van die groenblijvende bossen. Ik had niet mogen vergeten dat ik een Engelse ben, een christen, een buitenlandse met een witte huid, en bovenal echtgenote van James. Had ik die onontkoombare feiten maar voor ogen gehouden, had ik het vertrouwen maar bewaard, dan... Maar ach, het is gebeurd, het is voorbij, het doet er niet meer toe.

Rillend en op blote voeten tuurde ik vanaf de drempel naar

de glinsterende weerkaatsingen aan de andere kant van het vertrek, waar de glazen bakken staan, half verscholen in het groen. Het maanlicht en de schaduwen waren zo bedrieglijk dat ik door de bladeren heen alleen mijn eigen bleke gezicht terug zag kijken, met mijn benige hals tussen smalle schouders boven de schokkende omvang van mijn borsten en mijn buik. Pas toen ik een stap naar voren zette in een streep duisternis en zo mijn weerspiegeling doofde, zag ik de inhoud van het dichtstbijzijnde vivarium: dorre takken op dode stenen, her en der gevallen dennennaalden, ruwe bundels, als verdroogde vruchten hangend aan de webben die van de ene naar de andere kant van de glazen bak reikten. Ik rook bederf en verrotting. Het geluid waar ik wakker van geworden was klonk hier luider – of niet? Misschien was het wel een illusie, misschien was het telkens, altijd al een illusie geweest. Het leek door de kamer te wervelen, uit nieuwe richtingen of van alle kanten tegelijk. Het is geen melodie, geen gemurmel, geen kreet, geen gekras, geen commando, geen gesis, en toch is het dat allemaal wel. Het benam me de adem en mijn buik verkrampste. Ik merkte pas dat mijn benen me naar het terrarium droegen toen ik amper een handbreedte van het glas stond.

Er bewoog iets in de bak. Eerst nauwelijks waarneembaar, een trilling in het spinrag, een glimp maanlicht, te kort om met mijn blik te kunnen vangen. En toen stond de spin ineens voor me, met die eigenaardige, pijlsnelle beweging, klaar voor de aanval. Haar achterlijf glansde als gepolijst mineraal en op de gewrichten van de dunne, krachtige poten zaten felrode stippen. Ik was blij met de ruit tussen ons in. Maar terwijl ik mijn blik op haar gevestigd hield, werd ik me bewust van meer beweging, aan alle kanten, tot ik eindelijk opkeek en in iedere bak uit alle hoeken en spleten spinnen zag verschijnen die zich naar het dichtgeweven hart van hun web begaven. Het moeten mijn voetstappen op de vloer zijn geweest of een andere verandering in trilling,

temperatuur of vochtigheid – laten we wél rationeel blijven, zou James uitroepen! Maar in mijn slapeloze gedachtegang had hun reactie de dwingende onwaarschijnlijkheid van een nachtmerrie. Ik voelde hun vijandigheid, het verwijt in hun blik, en het waren er zoveel. Zoveel ogen, allemaal op mij gericht...

Ik zei, maar niet hardop: vergeef me.

Ik zei: het was niet mijn bedoeling om jullie hierheen te brengen.

Ik zei: hebben jullie honger? Ik zal meer eten brengen. Ik zal het levend brengen. En ik meende het, al draaide mijn maag zich om bij de herinnering aan de lange zeereis en de blikken van de matrozen als ik hun smeekte om levende ratten, tegen elke prijs. Ik had nooit geweten dat ik zo fel kon zijn, zo verstoken van vrouwelijke zachtheid; ik had nooit gedacht dat ik mijn gevoeligheden zo volledig opzij zou kunnen zetten. De paniek van een rat lijkt verrassend veel op die van een mens, ontdekte ik, maar als ik me over het opgeklapte deksel van een glazen bak moest buigen om er een kronkelend, piepend, krabbend en bijtend, onvermijdelijk ten dode opgeschreven slachtoffer in te laten vallen, bleek ik dat zonder blikken of blozen te kunnen. Ik zag aan James' gezicht wat ik geworden was. Hij zou hebben gezegd dat hij het goedkeurde, dat hij me had opgedragen de spinnen in leven te houden, dat het trouwens wel het minste was wat ik kon doen, maar zijn woorden werden door zijn gezicht gelogenstraft. Hij heeft het nooit uitgesproken, maar ik vermoed dat hij zich bij de aanblik van die ratten, gevangen in het zijden spinrag om vervolgens leeggezogen te worden, afvroeg of ik onder andere omstandigheden zou terugschrikken voor grotere misdaden.

Ik zei: wat kan ik doen?

Het tumult in mijn oren werd luider. Het klonk als de branding die stuksloeg op de kust, die nacht dat we vertrokken. Ik weet heel goed (laten we wel rationeel blijven!) dat het geluid niet

door de spinnen zelf wordt gemaakt, maar door hun spinsel, en dat het ook niet de spinnenzijde is, dat het geluid slechts een echo is, een weerklank, net zomin in het spinsel gevat als de iriserende kleuren gedestilleerd kunnen worden uit het glanzende schild van een kever. Maar dat beschermde me niet tegen de afschuwelijke indruk dat ook de spinnen zich die nacht herinneren – de nacht dat we Kratos verlieten – en dat ze mijn gedachten volgden, dat ze opzettelijk het schorre geruis imiteerden waarmee de golven op het zand beukten, in een woedend verwijt.

Daarna werd ik te ziek om het hier te kunnen opschrijven, maar misschien doe ik dat nu wel. Of wat ik nog weet, in elk geval. Ik herinner me een slingerend bed dat veranderde in de harde latten van een roeiboot; ik herinner me de eindeloze miselijkheid zodra ik mijn hoofd optilde, waarna ik hulpeloos braakte in iets waarvan ik pas begon te beseffen dat het de zee was. En ik herinner me vage vormen van rotsen hoog boven het water naarmate we verder langs de kust voeren, met James stijf en stram tegenover me, een witachtig waas dat langzaam de vorm kreeg van zijn verdubbelde, flakkerende gezicht, waar een glimlach op speelde die ik toen niet begreep. Achter hem bewoog een donkere gedaante als een automaat en ik hoorde geplons van roeispanen. Ik weet niet meer of ik het hijgend moest vragen of dat James, terwijl ik overboord kokhalsde, zelfvoldaan vertelde dat we eindelijk onderweg waren, terug naar Engeland, dat ik me als een fatsoenlijke echtgenote moest gaan gedragen of de gevolgen zou ondervinden, en dat het niet alleen zijn bedoeling, maar ook zijn absolute overtuiging was dat hij een rijk en gerespecteerd man zou worden. Ik denk niet dat die uitspraken veel indruk op me maakten, op dat moment. Ik was te ontzet, te druk met proberen mijn blik te vestigen op de schommelende, slingerende kliffen. Ik had geen afscheid genomen van Hira. Ik had de indruk dat er een diepe wortel van mijn ziel losgerukt werd uit de rots waarin die zich had verankerd, en dat hij nu

al begon te verwelken in de zoute lucht. Ik wou dat ik mezelf toen uit de boot had geslingerd, al was ik nog zo radeloos en beroerd; ik zou aan land zijn gespoeld, of verdronken zijn. Maar die tegenwoordigheid van geest had ik niet. Ik liet me gedwee meevoeren op de stroom van andermans verlangen, al voerde die me weg van alles wat me dierbaar was. Hoewel, niet alles, denk ik; maar toen wist ik nog niet wat de deinende roeiboot verder nog vervoerde. Mijn blik was niet eens vast genoeg om de kustlijn in beeld te houden; even later werd ik weer door mis-selijkheid bevangen en alles om me heen tolde en werd wazig.

Misschien kreeg James medelijden met me, want toen de krampen bedaarden en ik weer op adem kwam, pakte hij mijn hand. 'Laten we bidden,' zei hij. 'Almachtige God, aanschouw uw dienaars Sophia en breng haar tot inkeer. Bestraf haar zoals een vader zou doen, tot de donkere smet van de zonde weggewassen wordt door haar tranen. En draag ons allebei in uw handen, terug naar uw gezegende Engeland.' Even keek hij me aan, maar toen ik weer begon te kokhalzen, schraapte hij luidruchtig zijn keel en zei: 'Amen.'

'Ik moet terug,' zei ik, toen ik weer kon praten. 'Ik moet naar Hira.'

Hij schudde zijn hoofd.

'James,' zei ik, 'alsjeblieft, ik kan niet zomaar weggaan zonder iets te zeggen. Dat kan ik niet. Het is verkeerd; het zou onbetamelijk zijn.'

Ik gebruikte het woord zonder erbij na te denken, want het is een van zijn favoriete toevoegingen – hoe vaak heeft hij de dorpelingen niet veroordeeld voor hun gebrek aan fatsoenlijke Engelse manieren? Maar hij keek met een ruk op, alsof het woord een bijensteek was. 'Hoe durf je zo iets te zeggen!' zei hij. 'Vergeef me als ik geen geloof hecht aan die hoogstaande gevoelens van jou. Mettertijd zul je de diepte van je schandelijke zonden wel inzien, hoop ik. En dan om dat ... om háár terug te

zien! Nee, natuurlijk gaan we nu niet terug! We hebben geluk dat we weg konden komen, nog net voor de herfststormen. Veeg je gezicht droog, houd je mond en richt je gedachten op Hem die je aanschouwt en veroordeelt.'

'Een afscheid,' zei ik, 'alleen maar een afscheid.'

'Geen sprake van.'

Ik zag aan zijn gezicht, dat vlak en wit als een masker voor me hing, dat geen enkele smeekbede, geen enkele zelfvernedering hem van gedachten zou doen veranderen, maar toch riep ik radeloos: 'Als we niet terug kunnen om afscheid te nemen, dan toch omdat ik te ziek ben! Zie je dan niet dat ik niet sterk genoeg ben om te reizen? Geef me een dag – een uur – om bij te komen, op het vasteland!'

'Dat stelt niets voor,' zei hij. 'En het gaat snel genoeg over; het zijn gewoon de naweeën van het slaapmiddel dat ik je heb moeten geven om ervoor te zorgen dat je zonder drukte te maken zou meekomen.'

Hij keek op me neer zoals ik hem naar hoeren heb zien kijken. Het was onverdraaglijk. Ik sloot mijn ogen, en achter het zwalkende vlezig-donkere van mijn oogleden zag ik hem zoals hij was toen we voor het eerst voet aan land zetten op deze kust: vol energie en verfijning, een beetje eerzuchtig, dat wel, maar een goed mens. Die James was allang verdwenen, vermoord, meende ik, door deze van nu. En ik werd vervuld van zoveel haat en woede dat ik overeind sprong in de deinende boot, zonder te weten wat ik van plan was.

Misschien ben ik uiteindelijk toch blij dat een golf me weer neerwierp; ik wil niet denken aan wat er had kunnen gebeuren als ik hem een klap had gegeven. (Ben ik een vrouw die zou toegeven aan een vreselijke opwelling, zoals James beweert, een vrouw die tegen zichzelf beschermd moet worden? Ach, het doet er niet toe, het doet er niets toe.) Ik tuimelde achterover in het stinkende water onder in de boot, waar de pijn in mijn

ribben me de adem benam. James zei: 'Je zult je nog bezeren als je je niet weet te beheersen.' Deze keer stak hij me niet eens zijn hand toe.

Ik kreunde en bedekte mijn gezicht. Toen ik mijn knieën optrok naar mijn buik stootten mijn voeten tegen iets wat eigenaardig galmde. Een holle, houten klank, maar met een ongrijpbaar, harmonisch randje, iets als het luiden van een gezonken scheepsbel. James snauwde: 'Pas op, daar!' en duwde mijn enkel ruw opzij. Ik tilde mijn hoofd op en zag dat er verschillende kistjes onder de zitting van de roeiboot geklemd zaten: ongeveer zo groot als mijn ineengevouwen handen, of iets groter, allemaal in zakken gewikkeld en vastgebonden met leren riemen. James duwde zijn been naar voren om ze te beschermen, gekromd alsof hij er bang voor was, maar net zo bang dat er iets mee zou gebeuren – alsof ze even kostbaar als weerzinwekkend waren. Ik denk dat het niet het geluid was dat ze maakten, maar de uitdrukking op zijn gezicht waardoor ik begreep wat erin zat, als een gordijn dat opzij wordt geschoven. 'Wat zit er in die kistjes?' zei ik, ook al wist ik het al.

'Ik neem zo veel mogelijk exemplaren mee naar huis,' zei James en hij hoestte plotseling alsof hij een vlieg had ingeslikt. 'Ik heb opdracht gegeven het grootste deel in te laden in de haven waar we aan boord gaan van de Prosperity. Ik heb goede hoop dat ze overleven in de West Country; het klimaat is er zachter dan in Sussex. Ik wil dat onze tuin beroemd wordt onder landschapsarchitecten en classicisten.'

'Maar er zitten geen zaden in die kistjes,' zei ik.

'Er waren een paar soorten die te lokaal zijn om elders te worden besteld en verzameld. Kom op, Sophia, stel je niet aan. Ik heb er maar een paar meegenomen, van beide geslachten, om mee te fokken...'

Ik geloof niet dat ik daar antwoord op heb gegeven. Ik denk niet dat ik daartoe in staat was. Ik vroeg me wel af hoe James zou

reageren als zijn religieuze teksten vertrapt werden of zijn bijbels in brand gestoken werden... Die vergelijking zou hij ongetwijfeld als heiligschennis hebben bestempeld.

Ik boog mijn hoofd.

‘Het zijn maar spinnen, hoor, Sophia! Interessante spinnen, dat geef ik toe. Maar de rest is allemaal bijgeloof.’

Ik had hem moeten vragen naar het verschil tussen geloof en bijgeloof, moeten zeggen dat het eerste is wat hij gelooft en het tweede wat ik geloof. Ik had...

Ach, Sophietje, laat het los. Laat het toch los. Het is vruchteloos, het is voorbij, het is gedaan. Hij is me gevolgd naar het heiligdom en heeft met ogen vol haat gekeken naar wat daar gebeurde en later heeft hij me gedrogeerd. Hij is het bos weer in gelopen en heeft de spinnen uit hun webben geplukt, alsof hij daar het volste recht toe had; hij heeft ze in kistjes gepropt alsof het levenloze snuisterijen waren en hij heeft ze zonder aarzelen mijlenver weggevoerd van waar ze thuishoren. Maar er is niets tegen in te brengen, want er is geen mens in Engeland die zoiets uitzonderlijk zou vinden. Als ik tien jaar geleden een witte vrouw had horen protesteren tegen het verzamelen van soorten in de natuur, ter opvoeding en verheffing van het Engelse volk (dat trouwens meer geïnteresseerd is in de landen van Homerus en Ovidius dan de mensen die er daadwerkelijk wonen), en binnen redelijke grenzen, dan had ik mijn ogen neergeslagen, op mijn lip gebeten en me verwonderd over haar domme naïviteit. Maar nu...

Soms geloof ik dat ik het niet langer kan verdragen. Wat mis ik Hira! Toen ik gisteravond voor de spinnen stond, sloeg ik mijn armen om mijn buik en probeerde haar stevige vrouwelijke kracht op te roepen. Misschien had ze alleen medelijden met me gehad, maar ik zou liever haar meelij hebben dan de achtig van James. Zelfs nu – nee, juist nu. Nu ik – zoals James het zou noemen – in *delicate omstandigheden verkeer*, of, zoals ik

liever zeg, *zwanger ben*: zwanger van hoop, of zwanger zoals wolken zwanger kunnen zijn... Was ze maar hier om mijn rug te masseren met olie, om die halve liedjes te prevelen die een gemakkelijke bevalling beloven en me citroenpartjes te voeren om het kolken van mijn ingewanden te bedaren. En om me, als het eenmaal zover was, bij de hand te nemen en mee te voeren naar de zijden tent waar ik zo hard mocht schreeuwen als mijn longen toelieten, waarna ik dan net als Misia (of heette ze Mila? Mijn geheugen laat me nu al in de steek) behoedzaam een nieuw-gemaakte wereld in zou stappen met een ingebakerde baby tussen mijn borsten vol melk... Dat had ik niet moeten opschrijven. Het herinnert me te scherp aan wat me hier te wachten staat: afzondering, bedlegerigheid, vreemde mensen en koude handen die mijn benen uiteen dwingen. Ik herinner me wat een tante ooit vertelde: dat de instrumentenkoffer van de arts pas openging als de vrouw geblinddoekt was.

Ik ben bang. Er is geen uitweg. Er zit niets anders op dan wachten.

Ik tilde mijn hand op en legde hem tegen het glas. Misschien bracht de aanraking van het vlees tegen de ruit iets van de resonantie tot zwijgen, want in mijn oren verstomde het gebulder van de oceaan tot een welwillender geruis, als een trage lenteregen. Ik zei: we zijn allemaal ballingen.

Alle ogen bleven naar me kijken. Als de glazen bak die ik aanraakte groot genoeg was geweest, had ik er wel in willen gaan liggen, met het spinnenweb als een sjaal om mijn schouders. Dan was ik daar gebleven om te zingen voor de spinnen, voor het kind dat als een steen in mijn schoot ligt, tot ik in slaap viel, dronken van de echo's. Wat zou ik dromen, voordat ze me leeg en droog zogen? En mijn kindje?

Wachten, we moeten wachten. Er zijn nog maar zo weinig dingen waar ik trouw aan kan beloven. Ik kan ze op mijn vingers